

## Ortaokul Öğrencilerinin İdeal Öğretmen ve İdeal Öğretim Süreçlerine Yönelik Görüşleri

Dr. İbrahim Halil YURDAKAL

Pamukkale Üniversitesi, Türkiye

iyurdakal@pau.edu.tr

**Özet:** Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin “ideal öğretmene” yönelik görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma nitel desen temele alınarak yürütülmüştür. Çalışmanın örnekleme kolay ulaşılabilir örneklem modeline göre planlanmıştır. Denizli'nin Pamukkale ilçesinde öğrenim gören 45 ortaokul öğrencisinde veriler toplanmıştır. Öğrencilerin 26'sı kız ve 19'u erkektir. Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından hazırlanan yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır: Öğrencilerin görüşlerine bakıldığında genel olarak mevcut öğretmenlerinde eksik gördükleri noktaları tamamlayıcı unsurları ideal öğretmen kalıbına koydukları görülmektedir. Özellikle temel değerlerimiz olan sevgi, saygı, adalet ve eşitlik gibi kavramların öğrencilerin ideal öğretmen tanımlamasında ön plana çıktığı görülmektedir. Öğrencilerin ideal sınıf ortamına yönelik genel olarak iş birliğinin ve etkili iletişimin etkin olduğu bir sınıf ortamı hayal ettikleri görülmektedir. Öğrencilerin görüşlerine bakıldığında ideal bir dersin işlenmesi için öğrencilerin derse ilgi duyması gerektiğini ve öğrencilerin motivasyonlarının yeterli düzeyde olması gerektiğini bildikleri görülmektedir. Bazı öğrenciler sadece sınavlar ile değil bir nevi süreç değerlendirme olan ders içi değerlendirmeler ile öğrencilere not vermek istedikleri görülmektedir. Öğrencilerin ideal ölçme ve değerlendirme süreçlerine yönelik genellikle çoktan seçmeli sorular ile değerlendirmeyi yapmak istedikleri görülmektedir.

**Anahtar Sözcükler:** İdeal öğretmen, ideal eğitim-öğretim süreçleri, ideal ölçme ve değerlendirme, nitel araştırma.

## Views of Secondary School Students on Ideal Teacher and Ideal Teaching Processes

**Abstract:** In this study, it was aimed to determine the opinions of secondary school students about an ideal teacher. The study was carried out on the basis of qualitative pattern. The sample of the study was planned according to easily accessible sampling model. Data were collected from 45 secondary school students in Pamukkale, Denizli. 26 of the students are girls and 19 are boys. The data of the study was collected by a structured interview form prepared by the researcher. As a result of the study, the following findings are reached: In the views of the students, it is seen that the current teachers put the complementary elements into the ideal teacher pattern. It is seen that the concepts such as love, respect, justice and equality, which are our fundamental values, stand out in the definition of the ideal teacher. It is seen that students dream of a classroom environment in which the ideal classroom environment and cooperation are effective. When the views of the students are examined, it is seen that the students should be interested in the lesson and the students' motivations should be sufficient for the processing of an ideal course. It is seen that some students want to give a grade to the students with in-class evaluations, which are not just exams but a kind of process evaluation. It is seen that students generally want to make an evaluation with multiple choice about ideal measurement and evaluation processes.

**Keywords:** Ideal teacher, ideal learning process, ideal assesment and evaluation, qualitative research.

## 1. Giriş

Eğitim-öğretim faaliyetleri farklı bileşenlerden oluşan kompleks bir yapıdır. Bu yapının etkili bir şekilde işleyebilmesi içerisinde yer alan unsurların başarısına bağlıdır. Eğitim-öğretim faaliyetleri genel olarak dört yapıdan oluşmaktadır. Bunlar öğretmen, öğrenci, veli ve öğretim programlarıdır. Yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde ele alındığında öğrenci merkezli eğitimin ilk koşulu öğretmenin öğrencileri temele alarak öğretim faaliyetlerini düzenlemesidir. Bireysel farklılıklara duyarlı ve öğrencilerin ilgi-ihtiyaçlarını dikkate alan bir öğretmenin başarısız olması düşünülemez. İdeal öğretmen sadece çağdaş eğitim-öğretim pedagojik bilgisine sahip birey olarak düşünülmemelidir. Öğrencilerin her birini farklı bir birey olarak gören, onların ilgi ve ihtiyaçlarını bilen ve buna göre öğretim süreçlerini düzenleyen, mesleğinden haz alan ve akademik başarıdan önce kişilik gelişimini dikkate alan bir yapı olarak düşünülmelidir.

Öğretmenlerin öğrencilerin özelliklerini bilmeleri ve buna uygun eğitim-öğretim faaliyetleri düzenlemeleri öğrencilerin gerek hayat becerilerini gerekse akademik başarılarını olumlu etkileyecektir. Senge vd. (2000, s. 129) birçok öğrencinin sınıflarda zihinsel engelli olarak görüldüğünü ancak esasen öğrencilerin öğrenme yollarına uygun öğretimlerin yapılmadığını belirtmektedir. Bu gibi durumlar öğrencilerin akademik başarılarının düşmesine ve okuldan uzaklaşmalarına yol açabilmektedir. Rogers (2006) öğretmenlerin genel olarak sınıfları kontrol eden ve davranış geliştiren bireyler olarak görüldüğünü öne sürmektedir. Bu kapsamda özellikle ideal öğretmenin özelliklerini belirlemek önem arz etmektedir. Clark (1995) ideal öğretmeni beklenen davranış değişikliklerine ulaşmada öğrenciler ile etkili bir işbirliği ve iletişim içerisinde olabilen öğretmen olarak tanımlamaktadır. Öğrencilerinde istenilen becerilerin kazanılmasını isteyen bir öğretmenin öncelikle öğrencilerini motive etmesi gerekmektedir. Awotua-Efebo (2001) öğrenme ortamının uygun olmaması durumunda bile yeterli motivasyonu sağlamış öğrencilerin akademik olarak başarılı olduklarını belirtmektedir. Öğretmenlerin özellikle bilgi çağında öğrencilerine yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerini kazandırması gerekmektedir. Yaratıcı düşünmeyi geliştirmede öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir. Sınıfta uygun bir iletişim ağı ve iş birliği ortamı yaratamayan bir öğretmenin öğrencilerinin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmesi beklenemez. Yapılan araştırmalar öğrencinin etkin katılımının, öğrenciyi cesaretlendirmenin ve akran etkileşiminin yaratıcı düşünmeyi geliştirmede etkili olduğunu göstermektedir (Smith, 1977). Saliceti'ye (2015) göre yaratıcı düşünme becerisini geliştirmede öğretmenin yapması gerekenler şunlardır:

- Sonuca değil sürece önem vermelidirler.
- Problemi çözmek yerine problemi tanımlama ve keşfetmeye önem vermelidirler.
- Kavramların sözlük anlamlarından çok kişisel tanımlarına değer vermelidir.
- Ezbere dayalı bilgiler yerine öğrencinin gelişimine katkı sağlayacak ve eğitim psikolojisine uygun bilgilere yer vermelidir.
- Bilinen teoriler/hipotezleri kullanmak yerine iletişim becerilerini güçlendirerek bireyin kendi hipotezlerini kurması sağlanmalıdır.
- Mevcut düşünceleri kullanarak düşünme yerine yaratıcı ve üretken gücü kullanarak kompleks düşünceleri kullanarak bakış açısı kazandırılmalıdır.
- Gelişigüzel sonuçlara ulaşmak yerine sistematik sonuçlara ulaşmayı hedeflemelidir

MEB (2012, s. 7) ise yaratıcı düşünmeyi geliştirmede öğretmenlere şu önerileri sunmaktadır: Öğrencilere düşüncelerini ifade etmeleri için fırsat vermek. Her düşünceye saygı göstermek. Eleştiriye yer vermemek. Tek doğru cevaba kilitlenmemek. Öğrencilerin yanlıştan korkmalarını önlemek. Sürekli mantıklı yanıtlar beklentisi içinde olmamak. Öğrencilerde yaratıcılıklarının gelişebileceği inancını yerleştirmek. Yapılandırmacı yaklaşımın eğitim-öğretim ortamlarında kullanıldığı günümüzde öğrencilerin öğrenmeyi öğrenmelerinde ve farklı fikirler geliştirmelerinde önem arz eden yaratıcı düşünme ile birlikte öğretmenlerden kazandırılması beklenen bir diğer beceri ise eleştirel düşünme becerisidir. MEB (2015) öğretim programlarında öğrencilere kazandırılması gereken beceriler içerisinde de eleştirel düşünme becerisi yer almaktadır. Öğretim programında yer alan temel beceriler şunlardır: Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, problem çözme, araştırma, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, karar verme, metinler arası okuma, kişisel ve sosyal değerlere önem verme (MEB, 2015). İdeal öğretmenin nasıl bir olgu olduğunu belirlemede ilk kaynak öğrenciler olarak görülmektedir. Öğrencilerin ideal öğretmen algılarını tespit etmek bu açıdan önem arz etmektedir. Yıldırım, Akan ve Yalçın (2018) çalışmalarında öğrencilerin

kendilerini önemseyen, destekleyen ve kendileri ile ilgilenen öğretmenlerden hoşlandıklarını, kendilerine değer verilmesini istedikleri sonucuna ulaşmışlardır. Tunca, vd. (2015) çalışmalarında üniversite öğrencilerinin ideal öğretim elemanına yönelik görüşlerini incelemiş olup araştırmada öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda ideal öğretim üyesinde bulunması gereken nitelikler “mesleki rol ve sorumluluklar, mesleki değerler, kişisel özellikler, mesleki etik ilkeler ve toplumsal sorumluluk” olmak üzere beş ana tema altında toplanmıştır. Öğretmen adaylarının ideal bir öğretim üyesinde bulunması gereken nitelikler arasında en çok vurgu yaptıkları nitelik “mesleki rol ve sorumluluklar” iken; en az vurgu yaptıkları nitelik ise “toplumsal sorumluluklar” olmuştur. Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin ideal öğretmene yönelik görüşleri araştırılmış olup bu kapsamda şu alt problemler oluşturulmuştur.

- Öğrencilerin görüşlerine göre ideal öğretmen nasıl olmalıdır?
- Öğrencilerin görüşlerine göre ideal bir sınıf ortamı nasıl oluşturulur?
- Öğrencilerin görüşlerine göre ideal bir ders nasıl işlenmelidir?
- Öğrencilerin görüşlerine göre ideal bir ölçme-değerlendirme sistemi nasıl olmalıdır?

## 2. Yöntem

Çalışma nitel desen temele alınarak yürütülmüştür. Nitel araştırmacılar insanların deneyimlerini, bu deneyimleri nasıl yorumladıklarını ve deneyimlerine nasıl bir anlam yüklediklerini anlamaya çalışırlar (Merriam, 2013, s. 5). Çalışmanın örnekleme kolay ulaşılabilir örneklem modeline göre planlanmıştır. Denizli'nin Pamukkale ilçesinde öğrenim gören 45 ortaokul öğrencisinde veriler toplanmıştır. Öğrencilerin 26'sı kız ve 19'u erkektir. Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından hazırlanan yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Hazırlanan soru formunun yazım-ihla hataları için 2 Türkçe öğretmeninden yardım alınmıştır. Formun kapsamı için 2 öğretim üyesinden uzman görüşü alınarak form son halini almıştır. 5 soru ve kişisel bilgi kısmından oluşan form araştırmacı tarafından okullara gidilerek uygulanmıştır. Öğrencilerden elde edilen veriler alıntılar ile aktarılmıştır.

## 3. Bulgular

Araştırmanın ilk alt problemi “öğrencilerin görüşlerine göre ideal öğretmen nasıl olmalıdır?” şeklinde olup bu alt probleme ilişkin öğrenci görüşlerinden bazıları şunlardır:

İdeal öğretmen;

*“İyi niyetli ve bakış açısı farklı bir öğretmendir (3, K). Öğrencileri dinleyen, eğlenceli ve yeniliğe açıktır (7, E). Konuyu güzel anlatan, güler yüzlüdür (8, E). Derse geç gelmeyen, derste telefon ile uğraşmayan, dersi aktif geçirendir (11,E). Az ödev veren, öğrencilerine karşı anlayışlı olandır (17, K), Öğrencilerine bağırmayan, hakaret etmeyen ve kızmayandır (19, K). Komik, eğlenceli etkinlik yapabildir (21, K). Öğrencilerine sevgi ve saygı gösterendir (22, E). Öğrencileri ile sohbet eden ve dertlerini-sorunlarını dinleyendir (27, E). Müfredata bağlı kalmayıp bizim ihtiyaçlarımıza göre hareket edendir (29, K). Not konusunda cömert olandır (33, E). Adaletli ve herkese eşit davranmayı bilenir (37, K). Giyim olarak temiz olan ders araç-gereçleri düzenli olandır (41, E).”*

Araştırmanın ikinci alt problemi “öğrencilerin görüşlerine göre ideal bir sınıf ortamı nasıl oluşturulur?” şeklinde olup bu alt probleme ilişkin öğrenci görüşlerinden bazıları şunlardır:

*“Öğretmenin sesini etkili bir şekilde duyurabileceği bir sınıf ortamı hazırlardım (8, E). Mutlu ve umutlu bir sınıf ortamı oluştururdum (9, K). Sessiz bir sınıf ortamı oluştururdum (10, E). Arkadaşlık bağları güçlü bir sınıf ortamı oluştururdum (13, K). Birbirleri ile kaynaşmış ve birbirlerine destek veren öğrencilerin olduğu bir sınıf ortamı oluştururdum (15, K). Öğrencilerin ilgilerine uygun etkinliklerin yapıldığı bir sınıf ortamı oluştururdum (20, E). Özgürlük ve demokrasinin olduğu bir sınıf ortamı oluştururdum (23, K). Öğrencilerin tahtayı rahat görebilmeleri için boy sıralamasına göre bir sınıf düzenlemesi yapardım (25, K). Her öğrencinin istediği arkadaşı ile oturabileceği bir sınıf ortamı oluştururdum (38, E).”*

Araştırmanın üçüncü alt problemi “öğrencilerin görüşlerine göre ideal bir ders nasıl işlenmelidir?” şeklinde olup bu alt probleme ilişkin öğrenci görüşlerinden bazıları şunlardır:

*“Dersi oyunlar ile işlerdim (1, E). Derste bol örnekler vererek konunun anlaşılmasını sağladım (4, K). Sıkıcı olmayan eğlenceli bir ders işleyişi sağladım (5, K). Tüm öğrencilere görev vererek herkesin etkin olmasını sağladım (6, E). Konuyu detaylı ve tüm ayrıntıları ile anlatırdım (12, E)*

*Programa uygun olarak kitaba bağlı kalarak konuyu işlerdim (14, K). Tüm konuları oyunlaştırarak dersi işlerdim (35, E). Öğrencilerin eksiklerinin belirleyip bunları tamamlayarak dersi işlerdim (36, K). Öğrenciler arasında ayrımcılık yapmadan herkesi derse katarak dersi işlerdim (39, K). Derste bol bol araç-gereç kullanırdım. Teknolojik araç-gereçleri daima kullanmaya çalışırdım (42, E).”*

Araştırmanın dördüncü alt problemi “öğrencilerin görüşlerine göre ideal bir ölçme-değerlendirme sistemi nasıl olmalıdır?” şeklinde olup bu alt probleme ilişkin öğrenci görüşlerinden bazıları şunlardır:

*“Sadece sözlü sınav yapardım (2, E). Açık uçlu sorular ile ölçme ve değerlendirme yapardım (24, K). Öğrencilerin anlayabileceği şekilde basit sorular sorardım (26, E). Her derste en az bir açık uçlu soru sorardım (30, E). Genel deneme sınavlarını baz alırdım (31, K). Derse katılıma göre öğrencileri değerlendirirdim (32, K). Soruları kolaydan zora doğru düzenleyip sınavı o şekilde yapardım (34, K). Sadece çoktan seçmeli sınavlar yapardım. Hatırlaması kolay olurdu (40, E). Ders içi performansı ölçerdim. Asla sınav yapmazdım (43, E). Her öğrencinin kendi istediği şekilde değerlendirilmesini sağlardım (44, K) Oyun tarzı etkinlikler ile değerlendirme yapardım (45, E).”*

#### 4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Öğrencilerin görüşlerine bakıldığında genel olarak mevcut öğretmenlerinde eksik gördükleri yanları tamamlayıcı unsurlara sahip öğretmen profilini, ideal öğretmen kalıbına koydukları görülmektedir. Özellikle temel değerlerimiz olan sevgi, saygı, adalet ve eşitlik gibi kavramların öğrencilerin ideal öğretmen tanımlamasında ön plana çıktığı görülmektedir. Bu kapsamda öğrenciler özellikle kendilerine adaletli davranan ve her konuda ilgi ve ihtiyaçlarına göre eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdüren öğretmenleri daha çok istemektedirler. Gültekin (2015) araştırmasında ortaokul öğrencileri ideal öğretmenin güler yüzlü, eğlenceli, espirili ve neşeli olması gerektiğini belirtmektedir. Telli, Brok ve Çağıröğlü (2008) ise çalışmalarında öğrencilerin ideal bir öğretmenin rehber olma, motive etme, destekleme, olumlu ilişkiler kurma becerilerine sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır. Mızrak Karcı (2016) ortaöğretim öğrencileri ile yaptığı araştırmada ideal öğretmeni hoşgörülü, neşeli, öğrencilere ilgi gösteren, öğrencilerin derse katılımını sağlayan, öğrencilerin başarısını değerlendirmede ödev, proje ve ders içi etkinliklere de yer veren ve öğrenciler tarafından kolayca ulaşılabilen kişi olarak tanımlamıştır. Gündüz (2014) ilkokul öğrencileri ile ilgili yaptığı araştırmada ilkokul çocukları için etkili bir öğretmende, mesleki becerilerden daha çok kişisel özelliklerin önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öğrencilerin ideal sınıf ortamına yönelik görüşlere bakıldığında genel olarak iş birliğinin ve etkili iletişimin etkin olduğu bir sınıf ortamı hayal ettikleri görülmektedir. İdeal öğretmen tanımında olduğu gibi adalet ve eşitlik kavramları ideal sınıf ortamında da kendini göstermektedir. Öğrencilerin isteyerek okula geldiği ve öğrenmeye motive olmuş bir sınıf ortamının oluşturulması gerekliliği gelen görüşler arasındadır. Öğrencilerin görüşlerine bakıldığında ideal bir dersin işlenmesi için öğrencilerin derse ilgi duyması gerektiğini ve öğrencilerin motivasyonlarının yeterli düzeyde olması gerektiğini bildikleri görülmektedir. Özellikle ideal bir ders işlenişinde öğrencileri derse odaklanmalarını sağlamak için oyun ve araç-gereçlerin kullanılması gerektiğini öne sürmektedirler. Öğrencilerin dersteki kazanımları edinmeleri için öncelikle hazırbulunmuşluklarının tespit edilmesi ve eksiklerin giderilmesi şeklindeki görüşler dikkat çekicidir. İdeal bir ders işlenişinde bol örnekler ile konunun kavratılması gerekliliği ve tüm öğrencilerin derse katılım göstermesi gerekliliği de gelen görüşler arasındadır.

Öğrencilerin ideal ölçme ve değerlendirme süreçlerine yönelik görüşlerine bakıldığında genellikle açık uçlu ve çoktan seçmeli sorular ile değerlendirmeyi yapmak istedikleri görülmektedir. Açık uçlu soruların yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerini daha iyi yansıtabilecek bir sınav türü olması bunda etkili olmuş olabilir. Çoktan seçmeli sorularda özellikle bilinmeyen konularda bile doğru yanıt verme olasılığını olması öğrencilerin sevdiği bir sınav türü olmasında etkili olabilir. Bazı öğrenciler sadece sınavlar ile değil bir nevi süreç değerlendirme olan ders içi değerlendirmeler ile öğrencilere not vermek istedikleri görülmektedir. Bazı öğrenciler ise ölçme ve değerlendirme süreçlerinde her öğrencinin kendi istediği şekilde ölçülmesinin daha uygun olacağı yönünde görüş bildirmişlerdir.

#### KAYNAKLAR

- Awotua-Efebo, E. B. (2001). *Effective Training: Principles and Practice*. Paragraphics.
- Clark, M.C. (1995). *Thoughtful Teaching*. London: Cassell.
- Gültekin, M. (2008). İlköğretim öğrencilerinin ideal öğretmen algısı. *Turkish Studies*, 10 (11), 725-756.

- Gündüz, M. (2014). İlkokul öğrencilerinin etkili öğretmen hakkındaki düşünceleri, *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 114-128.
- MEB. (2012). *Yaratıcı Düşünme Dersi (1- 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB (2015). *İlköğretim Türkçe Dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. S. Turan). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Mızrak Karcı, M. (2016). Öğrenci gözüyle ideal öğretmenin özellikleri: Gazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi örneği, *Millî Eğitim Dergisi*, 209, 80-101.
- Rogers, B. (2006). *Classroom behaviour. A Practical Guide to Effective Teaching, Behaviour Management and Colleague Support* (2. ed.). London: Paul Chapman Publishing.
- Saliceti, F. (2015). Educate for creativity, *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 197: 1174 - 1178.
- Senge P., Cambron-McCabe, N., Lucas, T., Smith, B., Dutton, J., ve Kleiner, A. (2000). *Schools That Learn: A Fifth Discipline Fieldbook for Educators, Parents, and Everyone Who Cares About Education*. New York: Doubleday.
- Smith, D. (1977). College classroom interactions and critical thinking. *Journal of Educational Psychology*, 69(2), 180-190.
- Telli, S., Brok, P. ve Çakıroğlu, J. (2008). Öğretmen ve öğrencilerin ideal öğretmen hakkındaki görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 33 (149), 118-129.
- Tunca, N., Şahin Alkın, S., Oğuz, A. ve Bahar Güner, H. Ö. (2015). Qualities of Ideal Teacher Educators, *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 6 (2), 122-148.
- Yıldırım, İ. Akan, D. ve Yalçın, S. (2018). Öğrencilere göre ideal öğretmen, *13th International Congress on Educational Administration*, Tam metin kitabı, 10-12 Mayıs, Sivas Türkiye.